

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№12

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2025-yil, dekabr.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golischeva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor

Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate

Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor

Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor

Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor

Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)

Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)

Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor

Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan

Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer

Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor

Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)

Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)

Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow))

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor

Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE

Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Xamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA DAVRIDA TIJORAT BANKLARI LIKVIDLILIK XAVFINI BOSHQARISHI.....	44
Baxromov Nodirjon Muxammadamin o'g'li	
TURIZM XIZMATLAR BOZORI ISTE'MOLCHILARINI SEGMENTLASH USULI ASOSIDA DIVERSIFIKATSIYA KONSEPSIYASINI ISHLAB CHIQUISH.....	48
Maxmudova Aziza Pirmamatovna	
“INNOVATSION AGROTEKNOLOGIYALAR VA “YASHIL IQTISODIYOT” TAMOIYILLARI ASOSIDA G'ALLA YETISHTIRISH BARQARORLIGINI BAHOLASH.....	53
Turayeva Gulizahro	
АНАЛИЗ ЦЕНОБРАЗОВАНИЯ НА ЗЕРНОВЫЕ ПРОДУКТЫ ПО ДАННЫМ МАРКЕТИНГОВЫМ ИСЛЕДОВАНИЯМ (НА ПРИМЕРЕ НАМАНГАНСКОЙ ОБЛАСТИ).....	57
Бахриддинов Жаҳонгирбек Равшанжон ўғли	
KICHIK BIZNES RIVOJINI TA'MINLASHDA BOZOR INFRATUZILMALARINING AHAMIYATI.....	62
G'aniyev Botir Baxtiyorovich, Zakirova Gulnora Mirzaliyevna	
KICHIK SANOAT ZONALARI FAOLIYATINI SAMARALI BOSHQARISH METODOLOGIYASI VA YO'LLARI.....	67
Shodmonqulov Kamoliddin Murodillaevich	
INNOVATION FAOLIYAT XARAJATLARINING BUXGALTERIYA HISOBI VA AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH.....	73
Mustafoyev Akbar Mustafo o'g'li	
MAHSULOT DIVERSIFIKATSIYASI VA LOGISTIKA XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISH ASOSIDA EKSPORT POTENSIALINI OSHIRISH YO'LLARI.....	78
Maxkamov Ibrayim, Jo'raboyeva Shohida Kamoliddin qizi	
REKLAMA SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA RAQAMLI MARKETING STRATEGIYALARI ROLI.....	83
Abdusalilova Laylo To'xtasinovna, Raxmonqulova Shahrizoda	
SIRKULAR IQTISODIYOTDA YOPIQ SIKL NAZARIYASINING ROLI.....	87
Sodikov Zokir Rustamovich	
YASHIL TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHDA MOLIYAVIY RAG'BATLAR VA ULARNING NATIJALARI.....	92
Axmadjonova Gulmira Xabibulla qizi	
MAMLAKAT IQTISODIYOTI RIVOJLANISHIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING ROLI.....	97
G'aniyev Baydulla Toshmurodovich	
АНАЛИЗ ПОДХОДОВ ЦЕНТРАЛЬНЫХ БАНКОВ К РЕГУЛИРОВАНИЮ ИННОВАЦИОННЫХ БАНКОВСКИХ ПРОДУКТОВ: СРАВНЕНИЕ УЗБЕКИСТАНА И МЕЖДУНАРОДНОЙ ПРАКТИКИ.....	101
Даулетиярова Шахло	
СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ РЫНКА ЦЕННЫХ БУМАГ УЗБЕКИСТАНА.....	109
Кадирова Хадича Тураевна	
XORIJ MAMLAKATLARINING IQTISODIYOTNI UGLERODSIZLASHTIRISH STRATEGIYALARI: O'ZBEKISTON UCHUN TAKLIFLAR.....	115
D.X. Pulatov, F.E.Shamsiyev	
O'ZBEKISTONDA ISLOM MOLIYASI: MUAMMOLAR VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI.....	125
Sattorov Ixtiyor Ochilovich, Karimov Shohruh Yo'ldoshali o'g'li	
HISOB SIYOSATI TARKIBIY TUZILISHI MASALALARI.....	133
Botirova Raximaxon Abdujabbarovna	
QURILISHDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING MOLIYAVIY TAHLILI.....	136
Musayeva Shoirazimovna	

KICHIK SANOAT ZONALARINI RIVOJLANTIRISH ORQALI AHOLI TURMUSH FAROVONLIGINI OSHIRISH.....	144
<i>Axmedov Oybek Turgunpulatovich</i>	
O'ZBEKISTON SUG'URTA BOZORI PORTFELI TAHLILI.....	149
<i>Madraximov Ilxom Kamilovich</i>	
FOYDA SOLIG'INING O'ZIGA XOS MUAMMOLI JIHATLARI.....	154
<i>Zaripov Xusan Baxodirovich</i>	
AGRAR SEKTORNI INNOVATSION MODERNIZATSIYA QILISHDA INVESTITSIYA OQIMLARINI BOSHQARISH MODELLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	159
<i>Xamrayev Quvvat Iskandarovich</i>	
OLIY TA'LIM XIZMATLARI BOZORIDA MARKETING TADQIQODLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	163
<i>Jalilov Jamshid G'anjionovich, Safarov Zavqiddin Zokir o'g'li</i>	
MINTAQA SANOAT TARMOG'I RIVOJLANISHINING IQTISODIY-STATISTIK TAHLILI.....	168
<i>Xayitboev Abror Quvondiqovich</i>	
РОЛЬ СМЕШАННОГО ФИНАНСИРОВАНИЯ (BLENDED FINANCE) В ПОВЫШЕНИИ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ КОММУНАЛЬНЫХ УСЛУГ: УРОКИ РАЗВИВАЮЩИХСЯ СТРАН.....	174
<i>Гулмаматова Дурдона Шерали кизи</i>	
KORXONALARDA STRATEGIK BOSHQARUV.....	180
<i>Musayeva Dilnoza Dilshatovna</i>	
BANK TIZIMIDA MARKETING AHAMIYATI VA BANK MARKETINGI.....	184
<i>Usubjonov Zaxriddin Vasliddin o'g'li</i>	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN XORJIY KREDIT MABLAG'LARINI JALB KILISH HUQUQIY JIHATLARI.....	189
<i>Qulliyev Anvar Zayniddinovich</i>	
TIJORAT BANKLARINI TRANSFORMATSIYALASH SHAROITIDA CHAKANA XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISH YO'LLARI.....	194
<i>Alimov Umid O'ktambayevich</i>	
MAHSULOTLARNING RAQAMLI PASPORTI TIZIMINI JORIY ETISH OMILLARI VA TO'SIQLARI.....	200
<i>Avloqulova Sadoqat Sobirjon qizi</i>	
KORXONALARDA FOYDA VA ZARARLARNI TAHLIL QILISHDA INNOVATSION METODLAR AHAMIYATI.....	207
<i>Ernazarov Ortiq Eshnazarovich, Farog'at Xo'jabekova</i>	
ВЛИЯНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА НА ЭКОНОМИЧЕСКОЕ БЛАГОСОСТОЯНИЕ, А ТАКЖЕ НОВЫЕ МЕХАНИЗМЫ ПОВЫШЕНИЯ ДОХОДОВ НАСЕЛЕНИЯ.....	212
<i>Останов Эгамберди</i>	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA VA INNOVASION TEXNOLOGIYALARNI INTEGRATSIYALASH: MOHIYATI VA RIVOJLANISH IMKONIYATLARI.....	218
<i>Xakimova Xulkar Xamidovna</i>	
QORAQALPOG'ISTON VA XORAZM OZIQ-OVQAT SANOATINING IQTISODIY-STATISTIK TAHLILI HAMDA UNI YANADA RIVOJLANTIRISH YO'LLARI.....	224
<i>Tleuov Niyetulla Raxmanovich</i>	
OILAVIY KORXONALARNING IQTISODIY TIZIMDAGI O'RNI.....	230
<i>Shadiyeva Gulnora Mardiyevna, Rustamova Zarina Rustamovna</i>	
SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA O'ZBEKISTON OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA MARKETING FAOLIYATINI MODELLASHTIRISH VA BOSHQARISH MEXANIZMLARI.....	234
<i>Sadikov Shoxrux Shuxratovich</i>	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASI KORXONALARINING RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISHDA RAQAMLI XIZMATLARNING AHAMIYATI.....	238
<i>Asenbaeva Aydaygul Edenbaevna</i>	
BARQARORLIK VA YASHIL MENEJMENT: ILMIY-NAZARIY YONDASHUVLAR VA AMALIY AHAMIYATI.....	242
<i>Djalilova Dilbar Abdikarim qizi</i>	

HUDUDLARNING IQTISODIY SALOHİYATINI INNAVATSION-INVESTITSION BOSHQARISH STRATEGIYASI VA MEXANIZMI (XORAZM VILOYATI MISOLIDA).....	247
Maqsudova Malohatxon Maqsudovna, Yaxshimuratov Maqsadbek Narimon o'g'li	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI DAVLAT BUDJETINI 2026-YILGI SOLIQ SIYOSATINING TAHLILI VA XALQARO SOLISHTIRMA YONDASHUVI	251
Abdullayev Zafarbek Safibullayevich	
O'ZBEKISTON MINTAQALARIDA AYOLLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANTIRISH OMILLARI	256
Mamataliyeva Dilnoza Raxmonovna	
TRANSFORMATSIYALASHUV SHAROITIDA INVESTITSİYALAR SHAKLLANISHI VA ULARNI SAMARALI BOSHQARISH YO'NALISHLARI.....	259
To'rayev Jasurali To'rayevich	
O'ZBEKISTONDA SAVDO TASHKILOTLARINING FAOLIYATI VA RIVOJLANISH HOLATI	264
B. Sulaymonov	
NAMANGAN VILOYATIDA "YASHIL IQTISODIYOT" MODELIGA O'TISH JARAYONIDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING IQTISODIY FAOLLIGI.....	270
Xonto'rayev Obbosxon Kamolxon o'g'li	
O'ZBEKISTONDA "YASHIL" IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	274
Xoshimov Pazliddin Zuxurovich	
KICHIK BIZNES ORQALI ISH O'RINLARINI YARATISH STRATEGIYALARI: NAMANGAN VILOYATI MISOLIDA.....	278
Ergasheva Nigora Abdigapparovna	
MAMLAKATIMIZDA QO'SHILGAN QIYMAT SOLIG'INING IJTIMOIIY-IQTISODIY AHAMIYATI	283
Quryozov Sardorbek Sharifboevich	
РАЗРАБОТКА И ПРИОРИТИЗАЦИЯ КЛЮЧЕВЫХ ИНДИКАТОРОВ ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЛЯ ОБЩЕНАЦИОНАЛЬНОЙ ПАНЕЛИ МОНИТОРИНГА ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БОЛЬНИЦ: ЭКСПЕРТНАЯ ОЦЕНКА СО СТОРОНЫ РУКОВОДИТЕЛЕЙ МЕДУЧРЕЖДЕНИЙ	290
Шухратов Мамуржон Шухрат угли	
MAHALLIY DAVLAT HOKIMIYAT ORGANLARINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA BOSHQARISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR	297
Nurmurodov Zafarjon Nurmurod o'g'li	
BANK TIZIMINING BARQAROR MOLIVAVIY RIVOJLANISHINI TA'MINLASH VOSITALARI	303
Sadikov Iskandar Gayratovich	
ЗЕЛЕНОЕ ФИНАНСИРОВАНИЕ В ЗЕЛЕННОЙ ЭКОНОМИКЕ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА.....	308
Халиков С. Х.	
HUDUDIY IQTISODIY RIVOJLANISHDA KICHIK BIZNESNI ROLI VA SAMARADORLIGINI OSHIRISH CHORALARI	313
Ergashev Jamshid Jamoliddinovich	
ИСТОРИЧЕСКИЙ ПРОЦЕСС СТАНОВЛЕНИЯ ФАРМАЦЕВТИЧЕСКОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ.....	317
Мажидова Фарангиз Фуркатзода	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDAGI TADBIRKORLIK SUBYEKTLARIDA ISHLAB CHIQRISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	321
Isakov Oybek Jamoliddinovich	
NORASMIY KOOPERATSIYA MUNOSABATLARINING FERMER XO'JALIKLARI YETISHTIRGAN MAHSULOT MIQDORIGA TA'SIRINI BAHOLASH.....	325
Ismoilov Azamat	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA FOIZ RISKINI BOSHQARISH AMALIYOTI	332
Seitnazarov Daniyar Baxadirovich	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA SUT VA SUT MAHSULOTLARINI QAYTA ISHLOVCHI KORXONALAR FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH.....	341
Normuradov Nurbek Sunatilloevich	
"AYOL RAHBARLAR: RAHBARLIK SALOHİYATI VA ISH JOYIDA TENGLIK" FRANSIYA DAVLATI TAJRIBASI ASOSIDA	346
Abduraxmonova Feruzabonu	

QISHLOQ XO'JALIGIDAGI KLASTERLARNING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH.....	352
Dildora Yuldasheva	
TIJORAT BANKLARINING DEPOZIT BAZASINING YETARLILIGINI TA'MINLASH YO'LLARI	359
I.J. Isakov	
OLIY TA'LIM SIFATINI OSHIRISH VA IQTISODIY DIAGNOSTIKA O'TKAZISHNING XORIJ TAJRIBASI	363
Xo'jaxonov Ma'rufxon Xamidxonovich, Axmedov Oybek Turg'unpulatovich	
INKLYUZIV TA'LIMNI MOLIYAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHDAGI MUAMMOLAR VA ULARNI YECHISH YO'LLARI.....	369
Egamberdiyeva Dilorom Botir qizi, Pulatova Moxira Baxtiyorovna	
“KREATIV IQTISODIYOT” HAMDA “TURIZM” TUSHUNCHALARINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	374
Abdurasulov Shovqiddin Erkin o'g'li	
THE STRATEGIC ROLE OF THE INDUSTRIAL SECTOR IN THE NATIONAL ECONOMY AND DEVELOPMENT FACTORS.....	380
Rakhimov Bakhromjon Ibroximovich	
INVESTITSIYALARNI MOLIYALASHTIRISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI.....	386
Ismailov Dilshod Anvarjonovich	
GLOBAL INCOME INEQUALITY IN 2024: CAUSES, PATTERNS, AND CONSEQUENCES.....	393
Ilxomjonov Jaxongir Alisher o'g'li	
ТОРГОВЫЕ ОТНОШЕНИЯ В СВОБОДНО ЭКОНОМИЧЕСКИХ ЗОНАХ: ПРОБЛЕМЫ И РЕШЕНИЯ	401
Шарифходжаев Шавкат Окилович, Ачилова Ширин Шавкат кизи	
O'ZBEKISTON KON-METALLURGIYA SANOATI: RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA HOZIRGI HOLATI	407
Ergashov Botirjon Ergashovich	
PENSIYA JAMG'ARMASIDA DAVLAT BUDJETI TRANSFERTLARI ULUSHI HAMDA UNING XORIJ TAJRIBASI	415
Sherjonov Doniyor Saparbayevich	
O'ZBEKISTON SANOAT KORXONALARINI QIMMATLI QOG'OZLAR BOZORIDAN FOYDALANIB MOLIYALASHTIRISHNING HOZIRGI HOLATI VA MUAMMOLARI.....	419
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
QO'SHILGAN QIYMAT SOLIG'I BO'YICHA FIRIBGARLIKLAR: MEXANIZMLARI, SABABLARI VA ULARNI OLDINI OLISH YO'LLARI.....	425
Eshkarayev Bobir Chariyevich	
TOG' VA TOG'OLDI HUDUDLARIDA QISHLOQ XO'JALIGINI DIVERSIFIKATSIYA QILISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI VA IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	431
Abdulxayeva Gulshan Maxmudovna	
TURIZM SOHASINING IJTIMOIIY-IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI (SAMARQAND VILOYATI MISOLIDA).....	435
Xalimov Shaxboz Xalimovich	
SANOATDA IQTISODIY MOLIYAVIY HISSOBOTLAR XALQARO STANDARTLARINI RAQOBATBARDOSH KORPORATIV STRATEGIYALARNI SHAKLLANTIRISHDA QO'LLASH.....	442
Turaboev Ibroxim Ismoil o'g'li	
ФОНДИРОВАНИЕ И СТРАХОВАНИЕ В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВЫМИ РИСКАМИ АПК: СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ И МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ	447
Дурманов Акмал Шаймарданович	
PAHTA-TO'QIMACHILIK KLASTERLARI RIVOJLANISHINING STATISTIK KO'RSATKICHLARI TAHLILI	456
Atajanova Guli Maxsudbekovna	
JAHON MOLIYAVIY BOZORLARI BARQARORLIGIGA GLOBAL IQTISODIY INQIROZLAR VA GEOSIYOSIY OMILLARNING TA'SIRI HAMDA ULARNI BOSHQARISH STRATEGIYALARI	462
Abdurazakova Nargiza Rixsibayevna	

QISHLOQ XO'JALIGIDA RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISH VA OZIQ-OVQAT MAHSULOTLARINI ISHLAB CHIQRISHDA BOSHQARUV QARORLARINING IQTISODIY TAHLILI.....	467
Mamadiyarov Dilshad Uralovich	
PAXTA TOZALASH KORXONALARINING TARKIBIY BO'LINMALARIDA MOLIVAVIY BOSHQARUV TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	474
Murodov Orif Jumayevich, G'ulomov Xaydarbek Ilyos o'g'li	
BARQAROR KELAJAK SARI: MAMLAKATDA EKOLOGIK XAVFSIZLIKNI MUSTAHKAMLASH	482
Abdullaev Shavkatjon Maxmudillaevich	
ZAMONAVIY IQTISODIY SHAROITLARDA KORXONALARNING MOLIVAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASH	487
Abdulakimova Moxina Farxod qizi	
UMUMIY OVQATLANISH SHAHOBCHALARINING FAOLIYATI SAMARADORLIGINI TAHLIL QILISH.....	493
Amiriddinova Muslima Zayniddin qizi	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA MIJOZLAR EHTIYOJINI O'RGANISH VA XIZMAT SIFATINI OSHIRISHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI	498
Babayeva Lola Ibragimovna	
MINTAQADA TARIXIY VA MADANIY TURIZMNI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARINI KENGAYTIRISHDA DAVLAT HAMDA XUSUSIY SHERIKCHILIK TIZIMIDAN FOYDALANISH	504
Xusanov Chari Kadirovich	
PROSPECTS FOR IMPROVING INFRASTRUCTURE FOR SMALL BUSINESS AND ENTREPRENEURSHIP IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN.....	509
Botirova Xulkar Olimjonovna	
THE IMPACT OF AGRICULTURAL CLUSTERS ON FOOD SECURITY AND MACROECONOMIC STABILITY	514
Sherkulov Shohruh Erkin ugli	
OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA ISSIQXONA IQTISODIYOTINI O'RNI VA NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLAR.....	520
Otavullaev Sukhrob Sa'dullo o'g'li	
IJTIMOY AHAMIYATI YUQORI LOYIHALARNI DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIGI ASOSIDA BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH	524
Taspanova Ayzada Kenjebayevna	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARIDA RAQOBAT STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH	529
Sharopova Nafosat Radjabovna, Jamolova Aziza	
TIKUV-TRIKOTAJ KORXONALARIDA ISTE'MOLCHILARNING XULQ-ATVORINI O'RGANISHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	537
Sultonova Zulxumor, Bobojonov Baxrombek Ro'zimovich	
INTERNATIONAL TRADE BETWEEN INTEGRATION AND ISOLATION: INNOVATION AND UNCERTAINTY IN A FRAGMENTING GLOBAL ECONOMY.....	542
Zakhidov Azizbek Rustamovich	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI QO'NG'IROT TUMANIDA SIGIRLAR BOSH SONINING PROGNOZ KO'RSATKICHLARI	548
Sabit Gabbarov	
TO'QIMACHILIK MAHSULOTLARI EKSPORTINI OSHIRISHDA YASHIL MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH	552
Ergashxodjayeva Shaxnoza Djasurovna, Xo'janova Husnora	
O'ZBEKISTONDA IQTISODIY O'SISH SIFAT OMILLARINING TA'SIRINI BAHOLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH.....	558
Bustonov Mansurjon Mardonakulovich	
ОБЩАЯ КОНЦЕПЦИЯ СТАБИЛЬНОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ФИНАНСОВЫХ РЕСУРСОВ.....	567
Зайналов Джохонгир Расулович	
ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ РЫНКОВ КАПИТАЛОВ	571
Хотамкулова Мадина Санжар кизи, Зайналов Джохонгир Расулович	

IPOTEKA KREDITI MEKANIZMLARINI RIVOJLANTIRISH BO'YICHA AMALIY ISHLAR TAHLILI	576
A'zamxo'jayeva Nihola Sulaymon qizi	
KORXONALARDA YASHIL MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISHNING XORIJ TAJRIBASI	581
Abdurashidova Nigora Alisherovna, Abduqodirova Donoxon	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARIDA ISHLAB CHIQRISH SALOHİYATINI OSHIRISH OMILLARI VA MEZONLARI.....	588
Jumanov Ruslanbek Bobojanovich	
O'ZBEKISTONIDA MEHNAT BOZORINING TARKIBIY TRANSFORMATSIYASI VA UNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI	592
Rasulev Alisher Fayziyevich, Qodirov Asliddinxo'ja Mahammadjon o'g'li	
STUDY OF THE ECONOMIC EFFICIENCY OF GREEN BONDS, ECOLOGICAL LOANS, AND GREEN INVESTMENT FUNDS, AS WELL AS THEIR IMPORTANCE IN THE FINANCIAL SYSTEM.....	595
Avazov Azizbek Ashurali o'g'li	
KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIK TERMINOLOGIYASINING ILMIY-TAHLILIIY TALQINI.....	603
Aripov Oybek Abdullayevich	
O'ZBEKISTONDA MEHNAT BOZORINING TARKIBIY TRANSFORMATSIYASI VA UNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI.....	608
Rasulev Alisher Fayziyevich, Qodirov Asliddinxo'ja Mahammadjon o'g'li	
FERMER XO'JALIKLARIDA INVESTITSION JARAYONLARNI TASHKIL ETISH VA OPTIMALLASHTIRISH.....	611
Kdirbaev Amir Marat uli	
ITALIYA VA YAPONIYADA DAVLAT QARZINING UZOQ MUDDATLI BARQARORLIGI: FISKAL QOIDALAR VA QARZ BOSHQARUVI STRATEGIYALARINING QIYOSIY TAHLILI.....	614
Abdurahimov Abror Zafarovich, L.M. Tashpulatova	
ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ В ВЫСШЕМ ОБРАЗОВАНИИ: ВОЗМОЖНОСТИ ПЕРСОНАЛИЗАЦИИ, ВЫЗОВЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ	621
Камалова Малика Низамовна, Очилов Акрам Одилевич	
O'ZBEKISTONDA YASHIRIN IQTISODIYOTNING ISHSIZLIK DARAJASIGA TA'SIRINI IFODALOVCHI ASOSIY OMILLAR	626
Raxmonov Bekzod Sharibjon o'g'li	
GLOBAL XAVFLARNING KESKINLASHUVI SHAROITIDA QAYTA SUG'URTANI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	631
Norov Zarif Shamsiddinovich	
INNOVATSION SUG'URTA XIZMATLARINI JORIY ETISH ORQALI IXTIYORIY SUG'URTA XIZMATLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	638
Xayitov Nodirjon Uzokovich	
VOSITACHILIK XIZMATLARINI KO'RSATUVCHI SUBYEKTLAR AUDITI SIFAT NAZORATI.....	652
O.Q. Qo'shmatov	
AUDITORLIK XULOSASINI SHAKLLANTIRISHDA MATEMATIK MODELLARDAN FOYDALANISH MASALALARI	657
I.Qo'ziyev, F.Ochilov	
MAJBURIYATLAR HISOBINING NAZARIY ASOSLARI.....	664
Ochilov Farxodjon Shavkatjon o'g'li	
ВОПРОСЫ РЕОРГАНИЗАЦИИ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В СЕЛЬКОМ ХОЗЯЙСТВЕ	669
Розиков Жалил Жалолович	
TOVAR-MODDIY ZAXIRALAR AUDITINI O'TKAZISH TARTIBI.....	678
M.Xayitboyev	
USTAV KAPITAL HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH	683
Inomjon Sherimbetov	
QISHLOQ XO'JALIGIDA KOOPERATIVLARNI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI	688
Mirzayev Musurmon Umidullayevich, Ziyadullayev Ilhom Narkobilovich	

QISHLOQ XO'JALIGIDA KOOPERATIVLARNI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI

Mirzayev Musurmon Umidullayevich
TDAU Agrobiznesni boshqarish va logistika kafedrasida katta o'qituvchisi
E-mail: mmmirzaev2015@gmail.com
ORCID: [0000-0002-0990-7587](https://orcid.org/0000-0002-0990-7587)

Ziyadullayev Ilhom Narkobilovich
TDAU Agrobiznesni boshqarish va logistika kafedrasida katta o'qituvchisi
E-mail: ziyadullayevilhom29@gmail.com
ORCID: [0009-0009-8277-5144](https://orcid.org/0009-0009-8277-5144)

Annotatsiya. Maqolada qishloq xo'jaligida kooperativlarning ilmiy-nazariy asoslari tahlil qilinadi hamda meva-sabzavot mahsulotlarini ishlab chiqarishga ixtisoslashgan fermer va dehqon xo'jaliklari o'rtasidagi kooperatsiyaviy munosabatlarni rivojlantirish yo'llari yoritiladi. Shuningdek, kooperatsiya tizimining bozor iqtisodiyoti sharoitida samaradorlikni oshirish, sof foydani ko'paytirish va qishloq xo'jaligi subyektlari o'rtasida barqaror iqtisodiy hamkorlikni shakllantirishdagi o'rni ilmiy asosda baholanadi.

Kalit so'zlar: kooperatsiya, samaradorlik, sof foyda, bozor iqtisodiyoti.

Abstract. The article examines the scientific and theoretical foundations of agricultural cooperatives and analyzes the development of cooperative relations among farms specialized in fruit and vegetable production. Special attention is given to the role of the cooperative system in a market economy, its contribution to improving production efficiency, increasing net profit, and fostering sustainable economic cooperation among agricultural entities.

Key words: cooperation, efficiency, net profit, market economy.

Аннотация. В статье рассматриваются научно-теоретические основы кооперации в сельском хозяйстве, а также анализируются направления развития кооперационных отношений между фермерскими и дехканскими хозяйствами, специализирующимися на производстве плодоовощной продукции. Особое внимание уделено роли системы кооперации в условиях рыночной экономики, её влиянию на повышение эффективности производства, рост чистой прибыли и формирование устойчивых экономических связей между хозяйствующими субъектами.

Ключевые слова: кооперация, эффективность, чистая прибыль, рыночная экономика.

KIRISH

Agrosanoat majmuasida kooperatsiya munosabatlari qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtirish hamda ularni tayyor mahsulot sifatida iste'molchilarga yetkazib berish jarayonlari asosida o'z daromadlarini oshirishga qaratilgan mustaqil xo'jalik subyektlarining o'zaro kelishilgan va erkin birlashmasi sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu jarayonda ishtirok etuvchi subyektlar kooperatsiya faoliyatini hamkorlik asosida tashkil etadilar. Kooperativga a'zo bo'lgan har bir ishtirokchi kirish badalini to'laydi va o'zining qo'shgan hissasiga mutanosib ravishda kooperativ faoliyatining pirovard natijasidan tegishli daromad oladi.

Respublikamizda qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqaruvchilarni qo'llab-quvvatlash maqsadida qator islohotlar izchil amalga oshirilmoqda. Bu esa mazkur sohaga davlat tomonidan yuqori darajada e'tibor qaratilayotganidan dalolat beradi. Xususan, O'zbekiston Respublikasining 08–11–2024-yildagi O'RQ–995-sonli¹ "Qishloq xo'jaligi kooperativi to'g'risida"gi Qonuni ushbu yo'nalishdagi islohotlarning yaqqol huquqiy asosi hisoblanadi. Mazkur hujjatda kooperativ faoliyatida ishtirok etuvchi har bir a'zoning o'zi qo'shgan hissasiga qarab daromad olishi asosiy tamoyil sifatida belgilab berilgan.

Amaliyotda kooperatsiya munosabatlari oddiy shakldan murakkab shaklga tomon bosqichma-bosqich rivojlanib boradi. Oddiy kooperatsiyada bir xil yoki o'xshash faoliyat bilan shug'ullanuvchi xo'jalik subyektlari birlashsa, murakkab kooperatsiyada esa mehnat taqsimotiga asoslangan, o'zaro funksional jihatdan bog'liq va ixtisoslashgan ishlab chiqarish subyektlari birlashadi. Bozor iqtisodiyoti sharoitida ishlab chiqarishning turli bosqichlarini amalga oshiruvchi subyektlarni qamrab olgan kooperatsiya shakllari alohida ahamiyat kasb etadi.

Meva-sabzavotchilik sohasida mahsulot ishlab chiqarish, qayta ishlash, saqlash, xizmat ko'rsatish hamda sotish (eksport qilish) jarayonlarini o'zaro integratsiya qilish, klasterlar va kooperatsiya faoliyatini rivojlantirish, oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash hamda eksport hajmini oshirish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 15–12–2021-yildagi PQ–52-sonli qarori² qabul qilindi. Mazkur qaror mazkur sohani kompleks rivojlantirish uchun muhim institutsional asos bo'lib xizmat qilmoqda [1].

Kooperativlar faoliyati xorijiy davlatlarda ham keng rivojlangan bo'lib, bu ularning yuqori ijtimoiy-iqtisodiy samaradorligini ko'rsatadi. Xalqaro Kooperativ Alyansi (International Co-operative Alliance) ma'lumotlariga ko'ra, bugungi kunda dunyo bo'ylab 1 mlrd. dan ortiq aholi kooperativlar a'zosi hisoblanadi. A'zolar soni bo'yicha yetakchi davlatlardan biri — AQSH bo'lib, u yerda 305,6 mln a'zo va 30 mingga yaqin kooperativ faoliyat yuritadi. Kanadada har uchinchi fuqaro kooperativ a'zosi hisoblanadi, Fransiyada esa kooperativlar orqali 700 mingga yaqin ish o'rni yaratilgan. Yaponiyada fermerlarning 91 %i kooperativlar asosida faoliyat olib boradi, Quvaytda esa chakana savdoning 80 %i iste'mol kooperativlari hissasiga to'g'ri keladi. Dunyoning eng yirik kooperativ korxonalarining jami daromadi 1,6 trln AQSH dollarni tashkil etadi. Xalqaro Mehnat Tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, moliyaviy kooperativlar 857 mln kishiga, ya'ni dunyo aholisining qariyb 13 %iga xizmat ko'rsatadi, qishloq xo'jaligi kooperativlari esa global miqyosda qishloq xo'jaligi mahsulotlarining 50 %ini ishlab chiqaradi.

Mamlakatimizda ham so'nggi yillarda kooperativlarni rivojlantirishga qaratilgan 10 ga yaqin normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilingan. Ushbu hujjatlar paxta xomashyosini yetishtirish va qayta ishlash, meva-sabzavotchilik, sanoat sohalarida kooperatsiyani rivojlantirish, shuningdek tadbirkorlik subyektlari va aholi o'rtasida kooperativ aloqalarni kengaytirishga xizmat qilmoqda.

Qishloq xo'jaligida kooperatsiya, asosan, vertikal va gorizontal shakllarda amalga oshiriladi. Vertikal kooperatsiya mahsulot ishlab chiqarishdan tortib uni qayta ishlash va tayyor holda iste'molchilarga yetkazib berishgacha bo'lgan jarayonlarni qamrab oladi hamda ko'proq yuqori boshqaruv organlari ishtirokini nazarda tutadi. Gorizontal kooperatsiya esa bir xil faoliyat bilan shug'ullanuvchi subyektlar o'rtasida tashkil etilib, ularning faoliyatiga tashqi aralashuv minimal darajada bo'ladi.

Umuman olganda, kooperatsiya jarayonida xo'jalik yuritish va mulkchilik shakllaridan qat'i nazar, ishtirokchi subyektlar o'z huquqiy maqomini saqlagan holda erkin birlashadilar. Kooperativlar esa mustaqil xo'jalik yurituvchi subyekt sifatida o'ziga xos ijtimoiy-iqtisodiy xususiyatlarga ega bo'lib, ishlab chiqarish kuchlarining mavjudligi va rivojlanishining muhim ijtimoiy shakli hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Mazkur mavzu doirasida ko'plab xorijiy va mahalliy iqtisodchi olimlarning tadqiqotlari olib borilgan bo'lib, qishloq xo'jaligida kooperatsiya munosabatlari turli ilmiy yondashuvlar asosida o'rganilgan. Xususan, A.V. Chayanov, M.I. Tugan-Baranovskiy hamda N.S. Xushmatov kabi iqtisodchi olimlarning ilmiy izlanishlarida kooperatsiya muhim tadqiqot obyekti sifatida yoritilgan. Jumladan, M.I. Tugan-Baranovskiy o'z asarlarida kooperatsiya shakllari va kooperatsiya jarayonining ijtimoiy jihatlariga alohida e'tibor qaratib, uni ijtimoiy harakat sifatida talqin qilgan. A.V. Chayanov esa kooperatsiyaning iqtisodiy mazmuni, uning fermer xo'jaliklari faoliyatidagi o'rni hamda samaradorlikni oshirishdagi ahamiyatini ilmiy asosda tahlil etgan.

Qishloq xo'jaligida kooperatsiya munosabatlarini rivojlantirish masalalari huquqiy, tashkiliy va iqtisodiy jihatdan keng yoritilgan bo'lib, ushbu yo'nalishda normativ-huquqiy bazaning shakllanishi muhim ahamiyat kasb etadi. Jumladan, qishloq xo'jaligi kooperativlari faoliyatining normativ-huquqiy asoslari milliy qonunchilik hujjatlarida belgilab berilgan hamda bu jarayon kooperativlarni tashkil etish va samarali boshqarishda muhim omil sifatida xizmat qiladi. Shuningdek, meva-sabzavotchilik sohasida klaster va kooperatsiya tizimini rivojlantirishga bag'ishlangan ilmiy tadqiqotlarda ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, resurslardan oqilona foydalanish hamda bozor munosabatlarini chuqurlashtirish masalalariga alohida e'tibor qaratilgan.

1 O'zbekiston Respublikasining Qonuni, 08.11.2024 yildagi O'RQ-995-son <https://lex.uz/uz/docs/-7211302>

2 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 15.12.2021 yildagi PQ-52-son <https://lex.uz/ru/docs/-5774700>

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Agrosanoat majmuasida kooperatsiya masalalari qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtirish hamda ularni tayyor mahsulot sifatida iste'molchilarga yetkazib berish jarayonlarini ilmiy va amaliy jihatdan o'rganish asosida tadqiq etildi. Tadqiqot davomida statistika ma'lumotlari, tanlanma kuzatuv usullari, nazariy-falsafiy hamda obyektiv yondashuvlar, shuningdek iqtisodiy tahlil usullaridan keng foydalanildi va ularning asosida ilmiy xulosalar shakllantirildi. To'plangan ma'lumotlar tizimli va taqqoslama yondashuvlar yordamida chuqur tahlil qilindi.

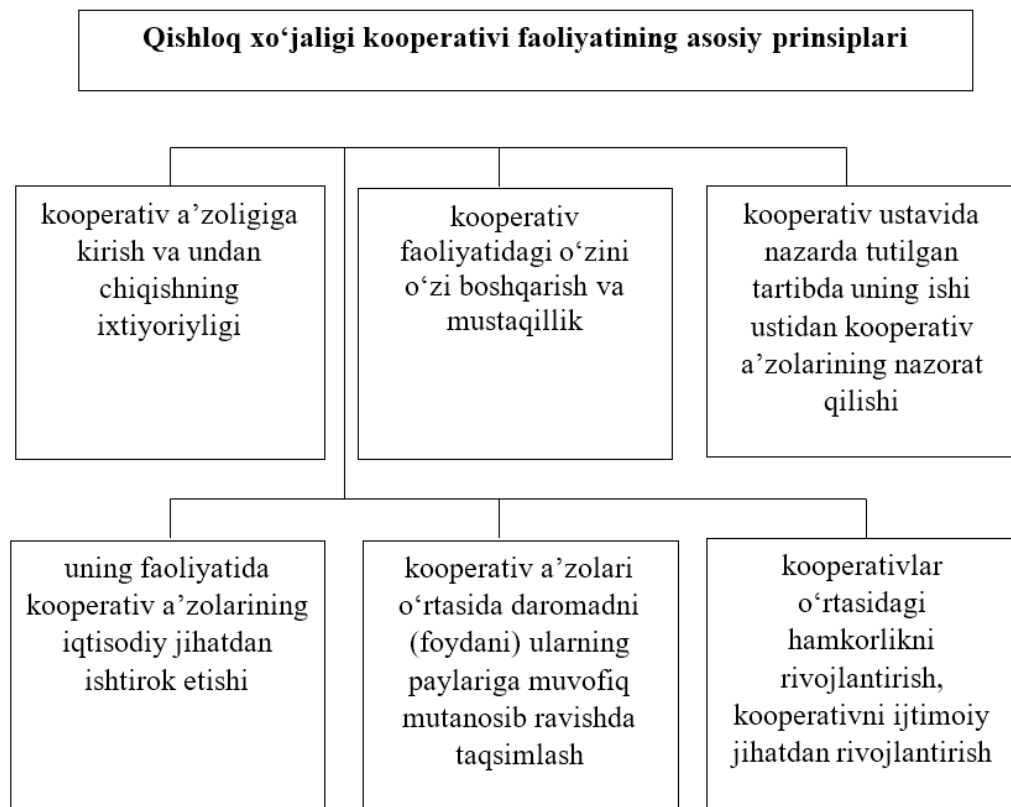
Shuningdek, tadqiqot jarayonida normativ-huquqiy hujjatlarni tahlil qilish usuli qo'llanilib, qishloq xo'jaligi kooperativlari faoliyatini tartibga soluvchi qonunlar va qarorlarning mazmuni hamda ularning amaliy ahamiyati baholandi. Xorijiy va milliy ilmiy manbalarda yoritilgan kooperatsiya modellari o'rganilib, ularning qiyosiy tahlili asosida umumlashtirilgan xulosalar ishlab chiqildi. Tadqiqot natijalarining ishonchlilikini ta'minlash maqsadida rasmiy statistik ma'lumotlar, ilmiy nashrlar hamda ochiq axborot manbalaridan kompleks foydalanilib, kooperatsiyaning agrosanoat majmuasidagi iqtisodiy samaradorligiga ta'sir etuvchi omillar tizimli yondashuv asosida baholandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Kooperativ faoliyati qishloq xo'jalik ishlab chiqarishini ixtisoslashtirishni Kooperativ faoliyati qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishini ixtisoslashtirishni rivojlantirish negizida ishlab chiqarish samaradorligini hamda mahsulot sifatini oshirish, mahsulot ishlab chiqarish hajmlarini ko'paytirish, mehnat unumdorligini yuksaltirish va mahsulot tannarxini pasaytirish uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Iqtisodiyotni erkinlashtirish va modernizatsiyalash sharoitida qishloq xo'jaligida bozor munosabatlarini izchil rivojlantirish uchun mazkur sohadagi istiqbolli o'zgarishlarni nazariy jihatdan chuqur anglash muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois iqtisodiy islohotlarni kooperatsiya shakllari asosida puxta rejalashtirish va ularni amaliyotga samarali joriy etish barqaror rivojlanishni ta'minlashning muhim omili hisoblanadi.

Shu sababli qishloq xo'jaligi kooperativlari faoliyatining asosiy prinsiplari tahlil qilinishi maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Mamlakatimizda aholi o'sish sur'atlarining yuqoriligini inobatga olgan holda yangi ish o'rinlarini yaratish zarurati kooperativ faoliyatini rivojlantirishni hamda uni har tomonlama qo'llab-quvvatlashni taqozo etadi (1-rasm).

1-rasm. Qishloq xo'jaligi kooperativi faoliyatining asosiy prinsiplari.

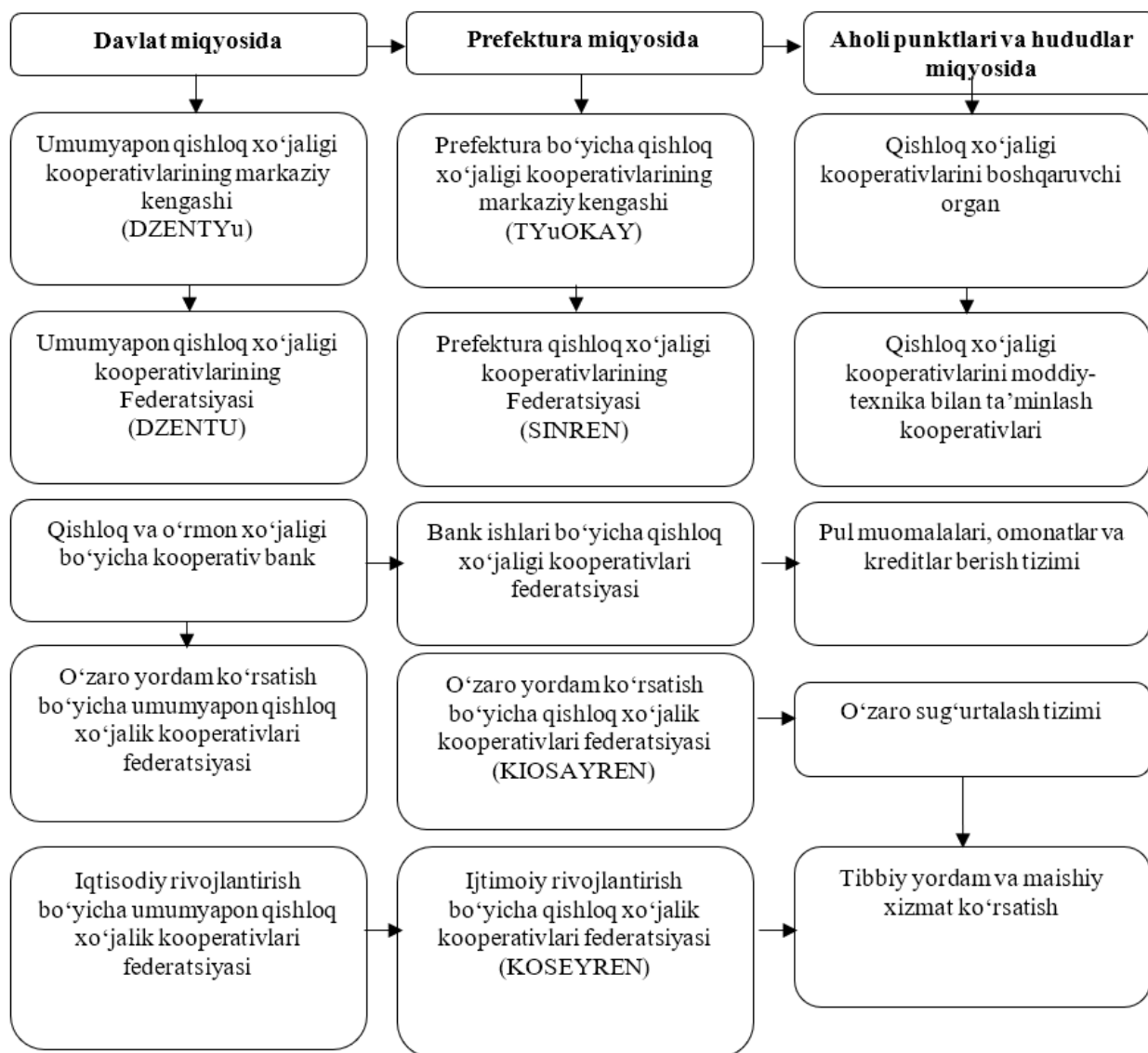
Kooperatsiya jarayonlarini meva-sabzavot mahsulotlarini ishlab chiqarishga ixtisoslashgan fermer va dehqon xo'jaliklari, saqlash, hamda ularni qayta ishlovchi korxonalar, tayyor mahsulotlarni sotuvchi savdo tashkilotlari o'rtasida ixtiyoriylik asosida tashkil etish mumkin. Bu kooperativlarni shakllantirishda ularning tashkiliy-iqtisodiy asoslari muhim ahamiyatga ega [3].

Meva-sabzavot mahsulotlari ishlab chiqaruvchi xo'jaliklar o'zaro ixtiyoriy ravishda, dehqon, fermer yoki boshqa turdagi xo'jalik subyekti bo'lishidan qat'i nazar, ta'sis jamg'armasini shakllantirib, ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish yoki mahsulotni sotish yo'nalishlarida kooperativlar tashkil etishlari mumkin. Ushbu kooperativlarning tashkiliy tuzilmasi mehnatni tashkil etish shakllari hamda ishlab chiqarish faoliyatining xususiyatlaridan kelib chiqib belgilanadi. Kooperatsiya jarayonida kooperativ nizomini tan olgan va uning talablariga rioya qilgan, shuningdek kooperativ faoliyatida hamda uning jamg'armalarini shakllantirishda ishtirok etuvchi yuridik shaxslar a'zo bo'lish huquqiga ega.

Rivojlangan davlatlar tajribasi asosida, xususan Yaponiya misolida, kooperativlarning boshqaruv va tashkiliy tuzilmasi davlat, prefektura, aholi punktlari hamda hududlar miqyosida bosqichma-bosqich tashkil etilganini kuzatish mumkin. Ushbu tizim ishlab chiqarish jarayonlarini samarali muvofiqlashtirish va kooperativlar faoliyatini markazlashgan holda boshqarishga xizmat qiladi.

Suv resurslaridan oqilona foydalanish jarayonida suv iste'molchilari uyushmalarini kooperativlar faoliyati bilan integratsiyalashgan tizim asosida uyg'unlashtirish maqsadga muvofiq hisoblanadi [4].

Demak, kooperatsiya bir nechta xo'jalik yurituvchi subyektlarning ayni bir ishlab chiqarish jarayonida turli, ammo o'zaro chambarchas bog'liq ishlab chiqarish faoliyatini amalga oshirishga asoslangan mehnatni tashkil etish shakli sifatida namoyon bo'ladi (2-rasm).

2-rasm. Yaponiyada qishloq xo'jaligi kooperativlarining tashkiliy tuzilmasi.

Fermer xo'jaliklarida ishlab chiqarishni tashkil etish va boshqarish tizimlarini takomillashtirish ularning faoliyat samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu nuqta nazardan, fermer xo'jaliklari tomonidan mahsulot ishlab chiqarish hamda uni yakuniy iste'molchiga yetkazib berish jarayonlarini yagona tizim doirasida birlashtirish hozirgi davrning dolzarb talabiga aylanib bormoqda. Mazkur tizim amaliyotda muayyan turdagi mahsulot ishlab chiqaruvchilar kooperativlari shaklida tashkil etiladi.

Qishloq xo'jaligi kooperativini boshqarish tizimi o'ziga xos xususiyatlari bilan ajralib turadi bo'lib, ushbu model boshqaruv obyekti sifatida korporativ boshqaruv tamoyillarining asosiy jihatlari o'zida mujassam etadi [6] (3-rasm).

3-rasm. Respublikamizda kooperativni tashkil etish tartibi.

Respublikamizda qishloq xo'jaligi kooperativining tashkiliy tuzilmasi aniq belgilab berilgan (3-rasm). Kooperativ faoliyatining asosiy maqsadi uning a'zolari daromadlarini oshirish, qishloq xo'jaligi hamda sanoat mahsulotlarini ishlab chiqarish jarayonida xarajatlarni kamaytirish va bozordagi raqobatbardosh mavqei mustahkamlashdan iborat.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Kooperativlar faoliyati muayyan tamoyillar asosida tashkil etilib, ular kooperativ tizimining barqaror va samarali ishlashini ta'minlaydi. Ushbu tamoyillarning asosini xolislik va ochiq a'zolik prinsipi tashkil etadi, ya'ni qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqaruvchi har bir shaxs kooperativ nizomi va qoidalariga rioya qilgan holda a'zo bo'lish hamda kooperativ faoliyatidan daromad olish huquqiga ega. Kooperativlar, odatda, faqat o'z a'zolariga xizmat ko'rsatishga ixtisoslashgan bo'lib, bu alohidalik tamoyilining amaliy ifodasini namoyon etadi. Shu bilan birga, kooperativ a'zolari xo'jalik faoliyatini yuritish jarayonida o'z majburiyatlarini zimmasiga olib, mahsulotlarni sotishda, moddiy-texnika resurslarini xarid qilishda va kooperativ xizmatlaridan foydalanishda faol ishtirok etadilar. A'zolar tomonidan pay badallarining to'lanishi hamda kooperativning xo'jalik faoliyatida bevosita qatnashish darajasi ularning iqtisodiy manfaatdorligini ta'minlovchi muhim omil hisoblanadi. Kooperativ faoliyatining moliyaviy natijalari daromad sifatida baholanmaydi, balki olingan moliyaviy natijaning asosiy qismi

a'zolarning xo'jalik faoliyatidagi ishtirokiga mutanosib ravishda taqsimlanadi. Demokratik boshqaruv tamoyiliga muvofiq, umumiy yig'ilishlarda ustav jamg'armasiga qo'shilgan badallar miqdoridan qat'i nazar, har bir a'zo "bitta a'zo – bitta ovoz" huquqiga ega bo'ladi. Shuningdek, a'zolari o'qitish va ularning malakasini oshirishga qaratilgan faoliyat kooperativning iqtisodiy samaradorligini yuksaltiruvchi muhim omil sifatida e'tirof etiladi.

Kooperativlar faoliyati ishlab chiqarishning boshqa tashkiliy shakllaridan, birinchidan, tovar ishlab chiqaruvchilarning erkin birlashuvi asosida tashkil etilishi, ikkinchidan, boshqariladigan jamoaviy mulkka tayanganligi, uchinchidan esa moliyaviy faoliyatga jalb etilgan mablag'lar bo'yicha chegaralangan foizlar qo'llanilishi bilan farqlanadi. Agrosanoat majmuasida xo'jalik yuritishning kooperativ shaklini rivojlantirishni shartli ravishda makroiqtisodiy darajadagi ishlab chiqarish kooperatsiyasi, ishlab chiqarish va mehnat jarayonlari doirasida amalga oshiriladigan kooperatsiya hamda kooperatsiyani xo'jalik yuritishning mustaqil tashkiliy shakli sifatida rivojlantirish yo'nalishlariga ajratish mumkin.

Respublikamiz iqtisodiyoti, xususan agrar sohada amalga oshirilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, erishilayotgan natijalar va barqaror rivojlanish mexanizmlarining asosida iqtisodiyotni erkinlashtirish va modernizatsiyalash jarayonlarining ahamiyati tobora ortib bormoqda. Shu munosabat bilan iqtisodiyotni modernizatsiyalashning nazariy va amaliy asoslarini tadqiq etish hozirgi davrda dolzarb ilmiy muammo hisoblanadi. Bu jarayonda respublika agrosanoat majmuasining yetakchi tarkibiy qismlaridan biri bo'lgan meva-sabzavot va uzumchilik quyi majmuasida tarkibiy o'zgarishlar va modernizatsiya tadbirlarini amalga oshirish orqali mazkur mahsulotlar bozorini bozor iqtisodiyoti tamoyillari hamda jahon bozori kon'yunkturasi talablariga mos ravishda rivojlantirish, mavjud resurs salohiyati va ichki zahiralardan tejamkor hamda samarali foydalanishni taqozo etadi. Ta'kidlash joizki, qishloq xo'jaligida amalga oshirilgan keng ko'lamlil islohotlar natijasida meva-sabzavot va uzumchilik sohasining to'liq xususiylashuvi hamda asosan kichik hajmdagi dehqon va fermer xo'jaliklarining rivojlanishi mahsulot yetishtirish va uni iste'molchiga yetkazib berish tizimini yanada murakkab, biroq iqtisodiy jihatdan samarali va raqobatbardosh shaklga olib chiqish zaruratini yuzaga keltirdi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. "Qishloq xo'jaligi kooperativi to'g'risida": O'zbekiston Respublikasining Qonuni, 08–11–2024-yil, O'RB–995-son. <https://lex.uz/uz/docs/-7211302>
2. Meva-sabzavotchilik sohasini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash, tarmoqda klaster va kooperatsiya tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida: O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 15–12–2021-yil, PQ–52-son. <https://lex.uz/ru/docs/-5774700>
3. Qosimov J. R. Meva-sabzavot mahsulotlari kooperatsiyasining tashkiliy-iqtisodiy asoslarini takomillashtirish (Qashqadaryo viloyati misolida): Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati. — Nukus, 2023-yil.
4. Globalashuv sharoitida transchegaraviy suv resurslaridan samarali foydalanishni boshqarish // Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot. — 2024-yil, fevral. — № 2-son. https://doi.org/10.55439/GED/vol1_iss2
5. Kooperatsiyalarning tutgan o'rni va ahamiyati // Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot. — 2025-yil, may. — № 5-son. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15542426>
6. Qishloq xo'jaligi kooperativi boshqaruv tizimida buxgalteriya hisobini tashkil qilishning o'ziga xos xususiyatlari // Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot. — 2025-yil, may. — № 5-son. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15493491>
7. www.lex.uz

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 12

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>